

مغایرت‌گیری انبار چیست؟ علت‌ها و روش رفع اختلاف موجودی

در سیستم ۲۴۰ واحد از یک کالا موجود است، اما هنگام شمارش فقط ۲۲۷ واحد پیدا می‌شود. ساده‌ترین واکنش این است که عدد سیستم را به ۲۲۷ تغییر دهیم؛ اما این کار فقط ظاهر مسئله را اصلاح می‌کند. هنوز معلوم نیست ۱۳ واحد اختلاف چگونه ایجاد شده است. **مغایرت‌گیری انبار** دقیقاً برای پاسخ به همین سؤال انجام می‌شود. هدف این فرآیند، فقط برابر کردن دو عدد نیست؛ باید مشخص شود اختلاف در کدام مرحله از گردش کالا ایجاد شده و برای جلوگیری از تکرار آن چه چیزی باید اصلاح شود. در انبارهایی با گردش بالای کالا، استفاده از [نرم‌افزار انبار و حسابداری انبار](#) کمک می‌کند رسیده‌ها، حواله‌ها، انتقال‌ها، برگشت‌ها، محل نگهداری و شمارش‌های دوره‌ای قابل ردیابی باشند و بررسی منشأ اختلاف با اطلاعات دقیق‌تری انجام شود.

مغایرت موجودی انبار چیست؟

مغایرت موجودی زمانی اتفاق می‌افتد که وضعیت واقعی کالا با اطلاعات ثبت‌شده در سیستم یکسان نباشد. این اختلاف فقط کسری نیست. چند حالت مختلف ممکن است اتفاق بیفتد:

• سیستم ۱۰۰ واحد نشان می‌دهد، اما ۹۶ واحد وجود دارد

- سیستم ۱۰۰ واحد ثبت کرده، اما ۱۰۳ واحد پیدا می شود
- تعداد کالا درست است اما در محل دیگری قرار دارد
- تعداد درست است ولی سریال، بچ یا تاریخ انقضا اشتباه ثبت شده است

بنابراین هنگام بررسی مغایرت باید علاوه بر تعداد، محل، واحد اندازه گیری و سایر مشخصات کالا نیز بررسی شوند.

تفاوت انبارگردانی و مغایرت گیری چیست؟

انبارگردانی و مغایرت گیری بخشی از یک مسیر هستند، اما یک مفهوم ندارند. در انبارگردانی، موجودی واقعی شمارش می شود. بعد از شمارش، عدد به دست آمده با اطلاعات سیستم مقایسه می شود. اگر اختلافی وجود داشته باشد، مغایرت گیری آغاز می شود.

به بیان ساده:

انبارگردانی می گوید چه مقدار کالا واقعاً داریم؛ مغایرت گیری بررسی می کند چرا این مقدار با سیستم متفاوت است.

همین تفاوت مهم است؛ چون اگر مغایرت گیری به اصلاح عدد محدود شود، خطایی که اختلاف را ایجاد کرده همچنان در فرآیند باقی می ماند.

مهمترین علت‌های مغایرت موجودی انبار

خطا هنگام دریافت کالا

بخشی از مغایرت‌ها از همان لحظه ورود کالا ایجاد می‌شوند. فرض کنید تأمین‌کننده ۹۸ واحد تحویل داده اما رسید انبار برای ۱۰۰ واحد ثبت شده است. سیستم از همان ابتدا دو واحد بیشتر از موجودی واقعی نشان می‌دهد. در حجم بالای عملیات، چنین اختلاف کوچکی ممکن است تا چند ماه دیده نشود. به همین دلیل تعداد، کد کالا و واحد اندازه‌گیری باید قبل از نهایی شدن رسید کنترل شوند.

خروج کالا بدون حواله یا ثبت با تأخیر

یکی از رایج‌ترین نقاط ایجاد اختلاف، زمانی است که کالا از انبار خارج شده اما ثبت آن در سیستم به زمان دیگری موکول می‌شود. اگر کالا امروز تحویل شود و حواله فردا ثبت شود، در فاصله این دو رویداد موجودی سیستم بیشتر از موجودی واقعی است. اصل ساده‌ای که می‌تواند بسیاری از مغایرت‌ها را کاهش دهد این است که حرکت فیزیکی کالا از ثبت سیستمی آن جدا نشود.

اشتباه در جانمایی کالا

گاهی کالا گم نشده و کسری واقعی نیز وجود ندارد؛ فقط در محل اشتباهی قرار گرفته است. فرض کنید کالا از قفسه A به B منتقل شده اما تغییر محل ثبت نشده است. در شمارش، قفسه A کسری و قفسه B اضافی نشان می‌دهد. ثبت محل دقیق نگهداری کالا به‌خصوص در انبارهای بزرگ، چندمکانه یا دارای تعداد زیاد SKU اهمیت زیادی دارد.

خطا در واحد اندازه‌گیری

وجود چند واحد اندازه‌گیری برای یک کالا می‌تواند منشأ اختلاف‌های جدی باشد. فرض کنید یک بسته شامل ۱۲ عدد است. اگر ورود کالا با واحد «بسته» و خروج با واحد «عدد» ثبت شود اما ضریب تبدیل صحیح نباشد، موجودی سیستم به‌سرعت از واقعیت فاصله می‌گیرد. در کالاهای دارای بسته‌بندی چندسطحی، تعریف و کنترل واحدها باید بخشی از کنترل اولیه اطلاعات کالا باشد.

برگشت کالا بدون ثبت صحیح

ممکن است کالای تحویل شده از یک واحد مصرف کننده به انبار برگردد اما رسید برگشت ثبت نشود. در این شرایط موجودی واقعی بیشتر از عدد سیستم خواهد شد. حالت عکس هم امکان پذیر است؛ یعنی برگشت در سیستم ثبت شده باشد ولی کالا هنوز فیزیکی به انبار نرسیده باشد. برای همین برگشت کالا باید مانند دریافت و تحویل اصلی، فرآیند مشخص و قابل ردیابی داشته باشد.

خرابی، ضایعات و انقضا

وجود فیزیکی یک کالا به معنای قابل استفاده بودن آن نیست. اگر کالای آسیب دیده یا

منقضی همچنان در موجودی سالم باقی بماند، سیستم مقدار بیشتری از موجودی قابل مصرف نشان می‌دهد. وضعیت این کالاها باید مشخص و اصلاحات لازم طبق رویه داخلی سازمان ثبت شود.

خطای شمارش

گاهی مشکل از سیستم یا گردش کالا نیست؛ شمارش اشتباه انجام شده است. قفسه شلوغ، بسته باز، شباهت کالاها، چند واحد اندازه‌گیری یا ادامه ورود و خروج هنگام شمارش احتمال این نوع خطا را افزایش می‌دهد. به همین دلیل اختلاف‌های قابل توجه بهتر است قبل از هر اصلاحی دوباره و در صورت امکان توسط فرد دیگری شمارش شوند.

انتقال ثبت نشده بین انبارها

در سازمان‌هایی که چند انبار دارند، کالا ممکن است از انبار A خارج و به انبار B منتقل شده باشد، اما سند انتقال کامل نشده باشد. نتیجه معمولاً کسری در یک انبار و اضافی در انبار دیگر است. اگر مجموع موجودی سازمان درست است اما موجودی انبارهای مختلف با سیستم تطابق ندارد، انتقال‌ها یکی از اولین مواردی هستند که باید بررسی شوند.

مراحل مغایرت‌گیری انبار؛ از کشف اختلاف تا اصلاح

مرحله اول: شمارش را دوباره کنترل کنید

به محض مشاهده اختلاف سراغ سند اصلاحی نروید. ابتدا کالا دوباره شمارش شود و موارد زیر کنترل شوند:

- کد کالا
- واحد اندازه‌گیری
- محل نگهداری
- بسته‌های بار

• سریال یا بچ در صورت وجود

اگر اختلاف در شمارش دوم از بین رفت، مسئله ناشی از خطای شمارش بوده است و نیازی به بررسی پیچیده گردش کالا نیست.

مرحله دوم: آخرین نقطه‌ای را پیدا کنید که موجودی درست بوده است

این مرحله دامنه بررسی را بسیار کوچک می‌کند. اگر یک ماه قبل موجودی همین کالا شمارش و تأیید شده، نیازی نیست سوابق یک سال گذشته بررسی شوند. کافی است تراکنش‌های بعد از آخرین موجودی معتبر کنترل شوند. هرچه شمارش‌های دوره‌ای منظم‌تر باشند، پیدا کردن منشأ اختلاف نیز ساده‌تر خواهد شد.

مرحله سوم: گردش کالا را بازسازی کنید

برای دوره مورد بررسی، تمام عملیات مربوط به کالا را کنار هم قرار دهید:

موجودی ابتدای دوره

- رسیدها
- برگشت به انبار
- انتقال ورودی

- حواله‌ها
- انتقال خروجی

• ضایعات

= موجودی مورد انتظار

سپس عدد به دست آمده را با موجودی واقعی مقایسه کنید. این محاسبه نقطه شروع خوبی برای پیدا کردن سند یا عملیات مشکل دار است.

مرحله چهارم: تراکنش های غیرعادی را بررسی کنید

لازم نیست تمام اسناد با یک سطح جزئیات بررسی شوند. ابتدا سراغ مواردی بروید که احتمال خطای بیشتری دارند:

• رسید یا حواله با مقدار غیرمعمول

• اسناد ثبت شده با تأخیر

• انتقال ناقص

• برگشت کالا

• اصلاحات دستی

• تغییر واحد اندازه گیری

• کالاهای دارای کد یا ظاهر مشابه

اگر تاریخچه عملیات و کاربر ثبت کننده در سیستم موجود باشد، ردیابی اختلاف بسیار ساده تر خواهد بود.

مرحله پنجم: علت اصلی مغایرت را ثبت کنید

در گزارش مغایرت فقط ننویسید «کسری ۵ عدد».

علت را نیز طبقه‌بندی کنید، برای مثال:

- خطای دریافت
- خروج بدون ثبت
- انتقال ناقص
- خطای جانمایی
- اشتباه واحد اندازه‌گیری
- برگشت ثبت نشده
- ضایعات
- خطای شمارش

این اطلاعات بعد از چند ماه بسیار با ارزش می‌شوند. اگر بخش زیادی از اختلاف‌ها از یک علت مشترک باشند، دقیقاً می‌دانید کدام فرآیند نیاز به اصلاح دارد.

مرحله ششم: موجودی را اصلاح کنید

پس از تأیید موجودی واقعی و بررسی علت، اصلاح لازم طبق رویه سازمان انجام می‌شود. برای کالاهای با ارزش بالا بهتر است اصلاح موجودی نیازمند تأیید باشد و تاریخچه آن نیز قابل ردیابی باقی بماند. اصلاح موجودی باید آخرین مرحله باشد، نه

اولین واکنش.

یک مثال واقعی تر از مغایرت گیری

فرض کنیم اطلاعات یک کالا چنین است:

موجودی ابتدای ماه: ۱۰۰ واحد

رسید خرید: ۵۰ واحد

حواله مصرف: ۳۰ واحد

برگشت به انبار: ۵ واحد

پس موجودی مورد انتظار:

$$۱۰۰ + ۵۰ - ۳۰ + ۵ = ۱۲۵ \text{ واحد}$$

اما در شمارش واقعی فقط ۱۲۰ واحد پیدا می‌شود.

در اینجا پنج واحد مغایرت داریم. اکنون باید تراکنش‌های این دوره بررسی شوند. ممکن است حواله‌ای ثبت نشده باشد، مقدار رسید اشتباه وارد شده باشد یا کالا در محل دیگری قرار گرفته باشد.

این مثال نشان می‌دهد «۵ واحد کسری» نتیجه بررسی است، نه توضیح مشکل.

شمارش دوره‌ای چگونه مغایرت را کاهش می‌دهد؟

اگر کالا فقط سالی یک بار شمارش شود، پیدا کردن خطایی که هشت ماه قبل رخ داده بسیار دشوار است. به همین دلیل برای کالاهای مهم، گران، پرگردش یا دارای سابقه اختلاف، شمارش دوره‌ای یا Cycle Counting روش مؤثرتری است. در این روش به جای بستن کامل انبار و شمارش همه اقلام در یک زمان، بخش‌هایی از موجودی طبق برنامه در طول سال بررسی می‌شوند. این کار فاصله زمانی میان ایجاد و کشف خطا را کاهش می‌دهد و تحلیل علت را آسان‌تر می‌کند.

برای پیشگیری از مغایرت چه کارهایی انجام دهیم؟

اولین اقدام، ثبت عملیات هم‌زمان با حرکت واقعی کالا است. هرچه ثبت با تأخیر بیشتری انجام شود، احتمال اختلاف افزایش پیدا می‌کند. استفاده از بارکد یا QR، ثبت

دقیق محل کالا، کنترل واحدهای اندازه‌گیری و محدود کردن اصلاحات دستی نیز مؤثر هستند. علاوه بر این، باید شاخص دقت موجودی انبار و نرخ مغایرت به‌صورت مستمر بررسی شوند. اگر نرخ اختلاف رو به افزایش است، نباید تا انبارگردانی سالانه منتظر ماند.

مغایرت چه اثری بر خرید سازمان دارد؟

اطلاعات نادرست موجودی مستقیماً تصمیم خرید را خراب می‌کند. اگر سیستم ۲۰ واحد نشان دهد اما واقعاً پنج واحد وجود داشته باشد، واحد خرید دیرتر از زمان لازم اقدام خواهد کرد. اگر سیستم پنج واحد نشان دهد اما واقعاً ۲۰ واحد وجود داشته باشد، سازمان ممکن است کالایی را بخرد که همین حالا در انبار دارد. به همین دلیل ارتباط اطلاعات انبار با خرید اهمیت زیادی دارد؛ به‌ویژه برای سازمان‌هایی که تعداد انبار و درخواست خرید آنها بالاست.

ارتباط مغایرت با موجودی راکد و مازاد

مغایرت همیشه فقط به کسری منجر نمی‌شود. اگر بخشی از موجودی واقعی در سیستم دیده نشود، ممکن است همان کالا دوباره خریداری شود. این خرید تکراری در ادامه می‌تواند به موجودی راکد و مازاد تبدیل شود. بنابراین دقت موجودی، خرید و کنترل موجودی سه مسئله جدا از هم نیستند و باید در یک چرخه دیده شوند.

جمع بندی

در مغایرت گیری، هدف فقط این نیست که موجودی واقعی و سیستمی دوباره برابر شوند. سؤال مهم تر این است که چرا از ابتدا از یکدیگر فاصله گرفته اند. روش مناسب این است که اختلاف ابتدا با شمارش مجدد تأیید شود، سپس بازه زمانی بررسی محدود، گردش کالا بازسازی و علت اصلی مشخص شود. بعد از این مراحل می توان اصلاح موجودی را انجام داد.

وقتی علت مغایرت ها ثبت و تحلیل شود، انبار به تدریج از اصلاح مداوم خطا به سمت جلوگیری از ایجاد خطا حرکت می کند؛ تغییری که هم دقت موجودی را افزایش می دهد و هم تصمیم های خرید و تأمین را قابل اعتمادتر می کند.

سؤالات متداول

مغایرت موجودی انبار چیست؟

اختلاف میان مقدار یا مشخصات واقعی کالا و اطلاعات ثبت شده در سیستم انبار است.

تفاوت انبارگردانی و مغایرت گیری چیست؟

انبارگردانی موجودی واقعی را مشخص می کند؛ مغایرت گیری اختلاف میان موجودی واقعی و سیستم را بررسی و علت آن را پیدا می کند.

علت کسری موجودی انبار چیست؟

ثبت ناقص ورود و خروج، انتقال ثبت نشده، اشتباه در واحد اندازه گیری، خطای شمارش، ضایعات یا جانمایی اشتباه از علت های رایج هستند.

آیا بعد از پیدا شدن مغایرت باید موجودی فوراً اصلاح شود؟

خیر. ابتدا بهتر است شمارش تأیید و علت اختلاف بررسی شود؛ سپس اصلاح موجودی انجام گیرد.

بهترین راه کاهش مغایرت چیست؟

ثبت به موقع عملیات، شمارش دوره ای، استفاده از بارکد، ثبت محل کالا و تحلیل علت مغایرت های قبلی از مهم ترین اقدامات هستند.